

گزارش‌های تفصیلی طرح
استراتژی توسعه صنعتی کشور

جلد هشتم

استراتژی توسعه حوزه‌های صنعتی

مسعود نیلی
رحمان خاکبان

با همکاری
فاطمه محمدی‌گهرویی

دانشگاه صنعتی شریف
دانشکده مدیریت و اقتصاد

۱۳۸۴

مؤسسه انتشارات علمی

دانشگاه صنعتی شریف

استراتژی توسعه حوزه های صنعتی

تألیف مسعود نیلی، رحمان خاکیان، با همکاری فاطمه محمدی گهروی

ویراستار: منصور مدرسی

چاپ اول: ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۲۵۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ، و صحافی: چاپخانه چهل چاپ

حق چاپ برای مؤسسه انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف محفوظ است.

ISBN 964-7982-47-x

شابک: ۹۶۴-۷۹۸۲-۴۷-x

ISBN 964-7982-12-7

شابک دوره ای (۱۲ جلدی)

این کتاب در مؤسسه انتشارات علمی ویرایش و آماده سازی نشده است.

نبلی، مسعود، ۱۳۳۴-

استراتژی توسعه حوزه های صنعتی | مسعود نیلی، رحمان خاکیان، با همکاری فاطمه محمدی گهروی، [برای] دانشگاه صنعتی شریف، دانشکده مدیریت و اقتصاد... تهران: دانشگاه صنعتی شریف، مؤسسه انتشارات علمی، ۱۳۸۴. ۲۴۸ ص.: مصور، جدول، نمودار... (گزارشهای تفصیلی طرح استراتژی توسعه صنعتی کشور؛ [ج. ۸])

ISBN 964-7982-12-7 (دوره)

ISBN 964-7982-47-x (ج. ۸)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیا.

این کتاب یکی از فصلهای کتاب خلاصه مطالعات طرح استراتژی توسعه صنعتی کشور تألیف مسعود نیلی است که به صورت کتاب مستقل منتشر شده است.

کتابنامه. ص. ۲۲۴.

۱. توسعه صنعتی -- ایران. ۲. سیاست صنعتی -- ایران. ۳. ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۷۳ - ۱۳۷۸. الف. خاکیان، رحمان، ب. محمدی گهروی، فاطمه. ج. نبلی، مسعود. - ۱۳۳۴. خلاصه مطالعات طرح استراتژی توسعه صنعتی کشور. د. دانشگاه صنعتی شریف، دانشکده مدیریت و اقتصاد. ه. دانشگاه صنعتی شریف، مؤسسه انتشارات علمی. و. عنوان. ز. عنوان: خلاصه مطالعات طرح استراتژی توسعه صنعتی کشور. ح. فروست.

۳۳۸/۹۵۵

ج ۳۸ گ ۹ ت / HC۳۸۰

ج. ۸

م ۴۱۱۶۶-۸۴

کتابخانه ملی ایران

دفتر مرکزی: ۶۶۰۱۳۱۲۹ - ۲ و ۶۶۱۶۴۰۷۰ دفتر فروش: ۶۶۴۰۵۱۳۲ - ۶۶۹۶۷۸۹۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۹	فصل اول: وضعیت عمومی بنگاه‌های صنعتی کشور از نظر متغیرهای اقتصادی
۱۱	مقدمه
۱۳	۱-۱- وضعیت کلی بخش صنعت
۱۶	۱-۲- بررسی وضعیت بخش صنعت از نظر تعداد بنگاه‌ها
۱۹	۱-۳- تعداد کارکنان شاغل در بخش صنعت
۲۱	۱-۴- ارزش افزوده بخش صنعت
۲۵	۱-۵- هزینه انرژی بخش صنعت
۲۹	۱-۶- سرمایه‌گذاری بخش صنعت
۳۲	۱-۷- صادرات بخش صنعت
۳۶	۱-۸- پرداخت به کارکنان
۳۸	۱-۹- روند تغییرات کمیت‌های اقتصادی بخش صنعت
۴۳	فصل دوم: ساختار حوزه‌های صنعتی کشور از نظر متغیرهای اقتصادی
۴۵	مقدمه

۴۷	۲-۱- تعداد بنگاه‌ها در زیر بخش‌های صنعت
۵۱	۲-۲- ساختار ارزش افزوده در زیر بخش‌های صنعت
۵۹	۲-۳- تعداد کارکنان در زیر بخش‌های صنعت
۶۳	۲-۴- میزان پرداخت به نیروی کار در زیر بخش‌های صنعت
۶۷	۲-۵- ارزش صادرات در زیر بخش‌های صنعت
۷۰	۲-۶- سرمایه‌گذاری در زیر بخش‌های صنعت
۷۳	۲-۷- هزینه تحقیق و توسعه در زیر بخش‌های صنعت
۷۵	۲-۸- هزینه انرژی در زیر بخش‌های صنعت
۷۷	۲-۹- روند تغییر متغیرهای اقتصادی در رشته فعالیت‌های صنعتی

فصل سوم: ساختار نیروی انسانی بخش صنعت

۸۱	مقدمه
۸۳	۳-۱- بررسی وضعیت موجود نیروی انسانی از نظر کیفیت
۸۷	۳-۲- ساختار مهارتی نیروی انسانی بخش صنعت
۹۲	۳-۲-۱- نرخ رشد کارکنان در سطوح مختلف مهارتی ۱۳۷۳-۱۳۷۸
۹۴	۳-۳- ساختار تحصیلی نیروی انسانی بخش صنعت
۹۸	۳-۳-۱- نرخ رشد کارکنان در سطوح مختلف تحصیلی ۱۳۷۳-۱۳۷۸
۱۰۲	۳-۴- سابقه کار نیروی انسانی بخش صنعت

فصل چهارم: تقاضای خانوارها از کالاهای صنعتی

۱۱۱	مقدمه
۱۱۳	۴-۱- پردازش آمار و اطلاعات
۱۱۵	۴-۱-۱- مصرف خانوارها
۱۱۷	۴-۱-۲- شاخص قیمت‌ها
۱۱۸	۴-۲- بررسی هزینه کالاهای صنعتی در خانوارهای شهری و روستایی
۱۲۷	۴-۳- مدل تقاضا و نتایج محاسبه شده

۱۳۷	۴-۳-۱- سیستم معادلات تقاضای تقریباً ایده آل
۱۳۱	۴-۳-۲- بررسی نتایج مدل
۱۳۱	۴-۳-۲-۱- کشش های قیمتی و درآمدی برای کل خانوارهای ایرانی
۱۳۳	۴-۳-۲-۲- کشش های قیمتی و درآمدی برای خانوارهای کم درآمد شهری
۱۳۴	۴-۳-۲-۳- کشش های قیمتی و درآمدی برای خانوارهای ایرانی با درآمد متوسط شهری
۱۳۴	۴-۳-۲-۴- کشش های قیمتی و درآمدی برای خانوارهای پردرآمد شهری
۱۳۵	۴-۴- نتیجه گیری
۱۴۱	پیوست-۱
۱۴۹	پیوست-۲
۱۶۷	پیوست-۳

۱۷۹	فصل پنجم : صنایع پیشتاز در کشورهای در حال توسعه
۱۸۱	مقدمه
۱۸۳	۵-۱- صنعت خودرو
۱۸۷	۵-۲- صنعت نساجی و پوشاک
۱۹۱	۵-۳- صنعت الکترونیک

۱۹۷	فصل ششم : طرح استراتژی حوزه های صنعتی
۱۹۹	مقدمه
۲۰۲	۶-۱- تقسیم بندی حوزه های صنعتی
۲۰۴	۶-۲- صنایع مصرفی کم دوام
۲۰۸	۶-۳- صنایع مصرفی بادوام
۲۱۱	۶-۳-۱- صنایع تولید محصولات نهایی مصرفی بادوام
۲۱۲	۶-۳-۲- صنایع تولید قطعات

۲۱۳	۶-۴- صنایع تولید محصولات واسطه‌ای و سرمایه‌ای
۲۱۴	۶-۴-۱- صنایع متکی به منابع طبیعی
۲۱۷	۶-۴-۲- صنایع ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات
۲۱۸	۶-۴-۳- صنایع کانی غیر فلزی
۲۲۱	کتابنامه

www.ketab.ir

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۳	جدول ۱-۱: وضعیت بخش صنعت از نظر متغیرهای عمده اقتصادی
۱۴	جدول ۱-۲: کمیت‌های اقتصادی عمده بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت
۱۶	جدول ۱-۳: تعداد بنگاه‌ها در بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکنان
۱۸	جدول ۱-۴: ساختار بخش صنعت از نظر تعداد بنگاه‌ها به تفکیک تعداد کارکن
	جدول ۱-۵: ساختار بخش عمومی و خصوصی صنعت از نظر تعداد بنگاه‌ها به تفکیک تعداد کارکن
۱۹	جدول ۱-۶: وضعیت بخش صنعت از نظر تعداد کارکنان به تفکیک نوع مالکیت
۲۰	جدول ۱-۷: متوسط تعداد کارکنان بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و اندازه بنگاه
۲۱	جدول ۱-۸: میزان ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی به تفکیک نوع مالکیت
۲۲	جدول ۱-۹: ساختار ارزش افزوده بخش صنعت به تفکیک اندازه بنگاه
۲۳	جدول ۱-۱۰: میزان ارزش افزوده سرانه بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکنان
۲۴	جدول ۱-۱۱: هزینه انرژی بنگاه‌های صنعتی به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکن
۲۶	جدول ۱-۱۲: هزینه انرژی بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکن به ازای هر بنگاه
۲۸	جدول ۱-۱۳: سرانه هزینه انرژی بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت
۲۸	جدول ۱-۱۴: میزان سرمایه‌گذاری بنگاه‌های صنعتی به تفکیک نوع مالکیت

- جدول ۱-۱۵: میزان سرمایه‌گذاری بنگاه‌های صنعتی به تفکیک نوع مالکیت
 ۳۱ به ازای هر بنگاه
- جدول ۱-۱۶: ساختار بخش عمومی و خصوصی بخش صنعت از نظر میزان سرمایه‌گذاری
 ۳۲ به تفکیک تعداد کارکنان
- جدول ۱-۱۷: میزان صادرات بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکنان
 ۳۳
- جدول ۱-۱۸: ساختار بخش صنعت از نظر میزان صادرات به تفکیک تعداد کارکنان
 ۳۴
- جدول ۱-۱۹: ساختار بخش عمومی و خصوصی صنعت از نظر میزان صادرات
 ۳۵ به تفکیک تعداد کارکنان
- جدول ۱-۲۰: میزان صادرات بخش صنعت به ازای هر بنگاه به تفکیک نوع
 ۳۶ مالکیت و تعداد کارکنان
- جدول ۱-۲۱: میزان پرداخت به کارکنان بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکنان
 ۳۷
- جدول ۱-۲۲: سرانه پرداخت به کارکنان بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکنان
 ۳۷
- جدول ۱-۲۳: نرخ رشد کمیت‌های عمده اقتصادی به تفکیک بخش عمومی و خصوصی طی
 ۴۰ سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۸
- جدول ۱-۲۴: متوسط نرخ رشد سالانه کمیت‌های اقتصادی به تفکیک نوع مالکیت
 ۴۱ طی سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۸ برای بنگاه‌های ۱۰۰ نفر کارکن به بالا
- جدول ۱-۲۵: تعداد بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع فعالیت و مالکیت
 ۴۸
- جدول ۲-۲: تعداد بنگاه‌های دارای بیش از ۱۰۰ نفر کارکن بخش صنعت به تفکیک
 ۵۰
- کد دو رقمی ISIC
 ۵۵
- جدول ۲-۳: ساختار ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی به تفکیک رشته فعالیت
 ۵۵
- جدول ۲-۴: سهم بنگاه‌های بزرگ و متوسط در ساختار ارزش افزوده صنعتی و میزان
 ۵۸ تمرکز در بنگاه‌های صنعتی به تفکیک نوع فعالیت
- جدول ۲-۵: ساختار نیروی کار بخش صنعت به تفکیک رشته فعالیت
 ۶۱
- جدول ۲-۶: پرداختی سرانه به کارکنان و شاخص تمرکز در رشته فعالیت‌های صنعتی
 ۶۶
- جدول ۲-۷: وضعیت صادرات صنعتی در زیر بخش‌های صنعت
 ۶۹

- جدول ۸-۲: وضعیت سرمایه‌گذاری در زیر بخش‌های صنعت ۷۲
- جدول ۹-۲: هزینه انرژی بنگاه‌های صنعتی به تفکیک رشته فعالیت و نوع مالکیت ۷۶
- جدول ۱۰-۲: نرخ رشد سالانه متوسط کمیت‌های عمده اقتصادی بخش صنعت ۷۹
- به تفکیک رشته فعالیت در بنگاه‌های دارای بیش از ۱۰۰ نفر کارکن ۸۴
- جدول ۱-۳: وضعیت بخش صنعت از نظر تعداد کارکنان به تفکیک نوع مالکیت ۸۸
- جدول ۲-۳: وضعیت نیروی کار بخش صنعت از نظر سطح مهارتی به تفکیک نوع مالکیت ۹۰
- جدول ۳-۳: سهم کارکنان سطوح مختلف مهارتی در رشته فعالیت‌های صنعتی ۹۰
- جدول ۴-۳: سهم کارکنان سطوح مختلف مهارتی از کل کارکنان به تفکیک اندازه بنگاه و نوع مالکیت ۹۱
- جدول ۵-۳: نرخ رشد سالانه نیروی کار در بنگاه‌های بالای ۲۰ نفر به تفکیک نوع مالکیت و سطح مهارت ۹۲
- جدول ۶-۳: متوسط نرخ رشد سالانه کارکنان سطوح مختلف مهارتی به تفکیک رشته‌های صنعتی ۹۵
- صنعتی طی سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۳ ۹۷
- جدول ۷-۳: وضعیت کارکنان بخش صنعت از نظر سطح تحصیلات به تفکیک نوع مالکیت ۹۷
- جدول ۸-۳: ساختار سطح تحصیلی نیروی کار بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و اندازه بنگاه ۹۷
- جدول ۹-۳: سهم گروه‌های تحصیلی نیروی کار بخش صنعت سالانه به تفکیک کد دو رقمی ISIC ۹۹
- جدول ۱۰-۳: نرخ رشد سالانه نیروی کار بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و سطح تحصیلی ۱۰۰
- در بنگاه‌های ۲۰ نفر کارکن به بالا ۱۰۱
- جدول ۱۱-۳: متوسط نرخ رشد سالانه نیروی کار در سطوح مختلف تحصیلی به تفکیک رشته‌های صنعتی طی سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۳ ۱۰۱
- جدول ۱۲-۳: ساختار کارکنان بخش صنعت از نظر سابقه کار به تفکیک نوع مالکیت ۱۰۴
- جدول ۱۳-۳: سهم کارکنان دارای سابقه کار متفاوت در بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و اندازه بنگاه ۱۰۶

- جدول ۱۴-۳: نرخ رشد سالانه نیروی کار بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و سابقه کار در
 ۱۰۶ بنگاه‌های ۲۰ نفر کارکن به بالا طی سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۸
- جدول ۱۵-۳: متوسط نرخ رشد سالانه نیروی کار در سطوح مختلف سابقه کار به تفکیک رشته‌های
 ۱۰۹ صنعتی سال‌های ۱۳۷۳-۱۳۷۸ در بنگاه‌های ۱۰۰ نفر کارکن به بالا
- جدول ۱-۴: سهم کالاهای صنعتی از کل هزینه خانوار شهری و روستایی در دهک‌های درآمدی
 ۱۲۰ جدول ۲-۴: کشش‌های درآمدی و قیمتی کالاهای صنعتی برای خانوارها
- جدول ۳-۴: کشش‌های درآمدی و قیمتی کالاهای صنعتی برای خانوارهای کم درآمد شهری
 ۱۲۲ جدول ۴-۴: کشش‌های درآمدی و قیمتی کالاهای صنعتی برای خانوارهای با
 ۱۲۳ درآمد متوسط شهری
- جدول ۵-۴: کشش‌های درآمدی و قیمتی کالاهای صنعتی برای خانوارهای پر درآمد شهری
 ۱۳۴ جدول ۱-۵: برترین بنگاه‌های تولیدکننده خودرو در سال ۱۹۹۴
- جدول ۱-۶: سهم ارزش افزوده و کارکنان در حوزه‌های صنعتی به تفکیک نوع
 ۱۸۶ مالکیت و اندازه بنگاه
- ۲۰۳

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۷	نمودار ۱-۱: تعداد بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت و تعداد کارکنان
۲۰	نمودار ۱-۲: تعداد کارکنان بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت
۲۳	نمودار ۱-۳: ساختار بخش صنعت از نظر ارزش افزوده به تفکیک تعداد کارکنان
۲۷	نمودار ۱-۴: هزینه انرژی بنگاه‌های بخش صنعت به تفکیک نوع مالکیت
۳۰	نمودار ۱-۵: میزان سرمایه‌گذاری بنگاه‌های صنعتی به تفکیک نوع مالکیت
۵۱	نمودار ۲-۱: سهم ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی
۵۳	نمودار ۲-۲: متوسط ارزش افزوده هر بنگاه به تفکیک کدهای ISIC دو رقمی
۵۴	نمودار ۲-۳: متوسط ارزش افزوده سرانه به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی
۵۹	نمودار ۲-۴: ارزش افزوده رشته فعالیت‌های صنعتی به تفکیک نوع مالکیت
۶۰	نمودار ۲-۵: سهم کارکنان هر رشته از کل کارکنان بخش صنعت
۶۲	نمودار ۲-۶: متوسط تعداد کارکنان هر بنگاه صنعتی به تفکیک رشته فعالیت‌ها
۶۳	نمودار ۲-۷: متوسط پرداختی به هر کارکن به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی
	نمودار ۲-۸: متوسط نسبت پرداختی نیروی کار از ستانده به تفکیک رشته
۶۴	فعالیت‌های صنعتی
	نمودار ۲-۹: سهم صادرات از کل فروش بنگاه‌های صنعتی به تفکیک رشته
۶۷	فعالیت‌های صنعتی

	نمودار ۱۰-۲: سهم صادرات از فروش بنگاه‌های صنعتی به تفکیک رشته
۶۸	فعالیت‌های صنعتی
	نمودار ۱۱-۲: سهم سرمایه‌گذاری هر رشته فعالیت صنعتی از کل
۷۱	سرمایه‌گذاری بخش صنعت
	نمودار ۱۲-۲: سهم هر کدام از رشته فعالیت‌های صنعتی از کل هزینه
۷۳	تحقیق و توسعه بخش صنعت
	نمودار ۱۳-۲: متوسط هزینه تحقیق و توسعه سرانه بنگاه‌های صنعتی به
۷۴	تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی
	نمودار ۱۴-۲: سهم هر کدام از رشته فعالیت‌های صنعتی از کل هزینه
۷۵	انرژی بخش صنعت
	نمودار ۱-۳: سهم رشته فعالیت‌های صنعتی از نیروی کار بخش صنعت
۸۵	در سال ۱۳۷۸
	نمودار ۲-۳: نرخ رشد متوسط سالانه کارکنان صنعت تولید وسایل نقلیه
۱۰۲	موتوری طی سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۳ به تفکیک سطح تحصیلی
	نمودار ۳-۳: نرخ رشد سالانه متوسط نیروی کار طی سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۳ در سه
۱۰۸	صنعت اول از نظر تعداد کارکنان به تفکیک میزان سابقه کار
	نمودار ۱-۴: سهم هر کدام از گروه‌های اصلی هزینه‌ای در کل هزینه
۱۱۹	خانوارهای شهری و روستایی
۱۲۱	نمودار ۲-۴: سهم هر کدام از دهک‌های درآمدی از کل هزینه کالاهای صنعتی
	نمودار ۳-۴: ترکیب هزینه‌ای سبد مصرفی کالاهای صنعتی برای خانوارهای شهری
۱۲۲	و روستایی
۱۲۵	نمودار ۴-۴: سهم هر یک از دهک‌های درآمدی از کل هزینه کالاهای صنعتی بادوام
	نمودار ۱-۵: تراز تجاری در صنایع تولید نیمه‌هادی‌ها، ریزپردازنده‌ها و
۱۹۲	سایر قطعات در سال ۱۹۹۴
۱۹۵	نمودار ۲-۵: تراز تجاری در صنایع تولیدات مصرفی الکترونیکی در سال ۱۹۹۴

- نمودار ۱-۶: سهم ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی به تفکیک اندازه و مالکیت
نمودار ۲-۶: سهم ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی تولید کننده کالای بادوام
۲۰۵
به تفکیک اندازه و مالکیت
نمودار ۳-۶: سهم ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی تولید کننده کالای
۲۰۹
واسطه‌ای به‌جز مواد کانی غیرفلزی به تفکیک اندازه و مالکیت
نمودار ۴-۶: سهم ارزش افزوده بنگاه‌های صنعتی تولید کننده مواد کانی
۲۱۴
غیرفلزی به تفکیک اندازه و مالکیت
۲۱۹

پیشگفتار

طرح تدوین استراتژی توسعه صنعتی کشور با صرف وقت حدود ۲۱ ماه و با مشارکت ۶۸ نفر از اساتید دانشگاه و کارشناسان خبره کشور در قالب ۱۱ پروژه به انجام رسید. خلاصه نتایج این مطالعه در قالب کتاب "استراتژی توسعه صنعتی کشور" در دو نوبت به چاپ رسید. از آنجا که این طرح دربرگیرنده حجم وسیعی از مطالعات بوده که می تواند مورد استفاده جامعه کارشناسی و صنعتی کشور قرار گیرد، دست‌اندرکاران این طرح، بی درنگ پس از انتشار کتاب اصلی، اقدام به نگارش خلاصه‌ای از هریک از مطالعات نمودند. انتشار مجموعه گزارش‌های پشتیبان و مستندات این طرح تحت عنوان "گزارش‌های تفصیلی طرح تدوین استراتژی توسعه صنعتی" از یک سو تحقیقات انجام گرفته را با تفصیل بیشتر در معرض قضاوت پژوهشگران قرار می‌دهد و از سوی دیگر امکان بهره‌برداری علاقه‌مندان از موضوعات خاص مطالعه شده در مجموعه تحقیقات را فراهم می‌سازد.

گزارش حاضر، تحت عنوان "استراتژی توسعه حوزه‌های صنعتی" حاصل کار مشترک اینجانب و آقای رحمان خاکبان با همکاری خانم فاطمه محمدی گهروبی است. پردازش اولیه آمار و اطلاعات مورد نیاز در فصل چهارم کتاب حاصل زحمات آقای سید معاون رضوی بوده و گزارش‌های اولیه فصل پنجم توسط آقایان کورس صدیقی، امیر هوشنگ شهیدی و علیرضا ساعدی تهیه و تنظیم شده است که از زحمات و تلاش آنها قدردانی و تشکر می‌شود.

همچنین از جناب آقای منصور مدرسی که ویرایش و تنظیم این کتاب را بر عهده داشتند و جناب آقای کاووس صدیقی که بازبینی نهایی گزارش و مدیریت اجرایی طرح را عهده‌دار بوده‌اند و سرکار خانم‌ها مهرناز نجفی و سمیرا استاد محمدسراج که زحمت تایپ و حروفچینی گزارش را انجام داده‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.

مسعود نیلی

مجری طرح تدوین استراتژی توسعه صنعتی کشور

مقدمه

رویکرد استراتژی توسعه صنعتی به حوزه‌های مختلف صنعت از ظرافت زیادی برخوردار است. ظرافت این رویکرد از آنجا ناشی می‌شود که می‌بایست تمایز آن با دو رویکرد در دو سوی یک طیف مشخص شود. در یک سوی طیف، رویکرد اولویت بندی صنایع قرار می‌گیرد که این رویکرد به ناچار با پیش فرض قراردادن نقش تخصیص منابع اقتصاد کشور به صنایع دارای اولویت از جانب دولت همراه است. تحولات سریع تکنولوژیک در عرصه بین‌المللی، ناهمگنی بسیار گروه‌های کالا در درون طبقه‌بندی‌های استاندارد حوزه‌های صنعتی و نیز ضرورت احتراز از تقویت نقش مداخله‌گرانه دولت به معنی تخصیص ابزاری منابع، از نکات بازدارنده در انتخاب این رویکرد است. در سوی دیگر طیف، اما دیدگاهی قرار می‌گیرد که صرفاً قائل به فراهم آوردن شرایط محیطی و احتراز از مداخله در حوزه‌های صنعتی است. ظرافت رویکرد مطالعه حاضر در آن است که در منطقه‌ای در میانه دو سوی طیف ذکر شده، ضمن تأکید بر فراهم آوردن شرایط مساعد محیطی، تمایز برخورد با حوزه‌های صنعتی را به رسمیت می‌شناسد.

برای رسیدن به تصویر مطلوب توسعه صنعتی، لازم است مجموعه‌ای از راهبردها و سیاست‌های کلی بدون در نظر گرفتن صنعتی خاص، برای بخش صنعت اتخاذ شود. تا از این طریق شرایط محیطی مناسب برای رشد کل بخش فراهم شود، لیکن از آنجا که هر یک از صنایع کشور دارای ویژگی‌های خاص خود هستند، نقاط قوت و ضعف متفاوتی نیز برای آنها وجود دارد که از جمله آنها می‌توان قدمت حضور در عرصه تولید، وضعیت نیروی انسانی فعال در آن بخش، پیشینه حضور بخش خصوصی و سابقه ارتباط آن صنعت با دنیای خارج را برشمرد. صنایع مختلف در عرصه جهانی جلوه‌های مختلفی از پویایی را به نمایش گذاشته‌اند و این شرایط خود فرصت‌ها و تهدیدهایی را به وجود می‌آورد. مجموعه این شرایط که ویژگی‌های خاص هر یک از رشته فعالیت‌های صنعتی را شکل می‌دهند، موجب می‌گردند که صنایع مختلف واکنش‌های یکسانی را به شرایط مساعد محیطی فراهم شده نشان ندهند. بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که تمایز و تفاوت بین رشته فعالیت‌ها در چگونگی ترسیم خط‌مشی آینده صنعت مورد توجه قرار گیرد و تصویر مطلوب برای حوزه‌های صنعتی به گونه‌ای ترسیم شود که شرایط لازم برای تحقق رقابت‌پذیری در هر کدام از حوزه‌های صنعتی فراهم شود.

کتاب حاضر با توجه به مطالعات صورت گرفته در قسمت‌های دیگر طرح تدوین استراتژی توسعه صنعتی کشور، به طور خاص به حوزه‌های صنعتی و ویژگی‌های هریک و نیز تحولات جهانی در حوزه‌های پیش‌تاز می‌پردازد. در این کتاب به منظور بررسی نقش حوزه‌های صنعتی در تحقق تصویر مطلوب توسعه صنعتی، موضوع‌های زیر مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد:

فصل اول به بررسی متغیرهای عمده اقتصادی برای صنعت کشور اختصاص دارد. در این راستا وضعیت متغیرهای عمده اقتصادی برای بخش عمومی و خصوصی بر اساس صنایع کوچک، متوسط و بزرگ مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فصل دوم به بررسی متغیرهای عمده اقتصادی برای حوزه‌های مختلف صنعتی اختصاص دارد. در این فصل وضعیت ارزش افزوده، سرمایه‌گذاری، وضعیت کارکنان، میزان صادرات و سایر متغیرها برای رشته فعالیت‌های صنعتی به تفکیک کد دو رقمی ISIC مورد بررسی قرار می‌گیرد.

با توجه به اهمیت نیروی انسانی بخش صنعت و اثر آن بر رشد بخش صنعت، در **فصل سوم** وضعیت نیروی انسانی بخش صنعت به تفکیک مهارت، تحصیل و سابقه کار مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

در فصل چهارم، مقدار تقاضای خانوارهای ایرانی از کالاهای صنعتی به تفکیک کالاهای بادوام و کم‌دوام صنعتی مورد بررسی قرار می‌گیرد و اثر درآمد بر میزان تقاضای خانوارها مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

فصل پنجم به بررسی صنایع پیشتاز در عرصه تولیدات صنعتی جهان اختصاص دارد. به‌ویژه صناعی مانند: تولید خودرو، پوشاک و تولید محصولات الکترونیکی که کشورهای در حال توسعه با تأکید بر رشد آنها توانستند طی سال‌های گذشته به رشد چشمگیری در بخش صنعت دست یابند. در فصل ششم با توجه به مطالب ارائه شده در فصل‌های پیش، ابتدا تولیدات صنعتی کشور در بخش‌های مختلف با توجه به تناسب بین بخش عرضه و تقاضا تقسیم‌بندی شده و سپس تصویر مطلوب برای توسعه صنعتی هر کدام از آنها ارائه می‌شود.

شایان ذکر است که منابع و مآخذ آمار و اطلاعات ارائه شده در فصل‌های اول، دوم و سوم کتاب، «نتایج طرح آمارگیری از کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور» است. آمار خام این طرح با مساعدت مسئولان مرکز آمار ایران در اختیار گروه تحقیق قرار گرفت که پس از پردازش در اختیار خوانندگان قرار گرفته است. همچنین مآخذ آمار و اطلاعات ارائه شده در فصل چهارم کتاب، «نتایج پردازش آمار و اطلاعات طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار» است که هر سال توسط مرکز آمار ایران آمارگیری می‌شود.